

Posudek oponenta diplomové práce

Autor: Bc. Eliška Bucvanová

Název práce: Občanství – teoretická východiska a pedagogická praxe

Oponent práce: Marek Skovajsa Ph.D.

Kriteria hodnocení:	Hodnocení:
Vhodnost a aktuálnost tématu vzhledem k oboru Studia občanského sektoru	1
Stručné slovní hodnocení: Téma občanství a výchovy k občanství je velmi vhodné a aktuální.	
Využití relevantní teoretické literatury včetně cizojazyčné	2
Stručné slovní hodnocení: Autorka používá celou řadu vhodných zahraničních titulů i domácí literaturu. Zejména ve využití zahraniční literatury existují rezervy.	
Formulace cíl (problém, dílčí cíle) s využitím teorie	2-
Stručné slovní hodnocení: Cíle práce jsou formulovány, ale nejsou organicky spojeny s teoretickou literaturou.	
Formulace hypotézy (výzkumné otázky)	3
Stručné slovní hodnocení: Výzkumné otázky jsou formulovány, jejich původ není nijak vysvětlen.	
Splnění vytčeného cíle	2
Stručné slovní hodnocení: Cíle popisné povahy jsou splněny.	
Vhodnost zvolených metod a jejich použití	1-
Stručné slovní hodnocení: Zvolená metoda a techniky sběru dat jsou vhodné, použití popisné.	
Je-li práce prakticky orientovaná, zda přináší návrhy řešení (doporučení)	3
Stručné slovní hodnocení: Práce je i prakticky orientovaná, doporučení jsou svým rozsahem velmi omezená a nevycházejí z výzkumu.	
Kvalita vlastních závěrů	3
Stručné slovní hodnocení: Závěry jsou podloženy empirickou analýzou, ale velmi stručné, popisné, bez teoretických ambicí.	
Práce s literaturou, citace pramenů, informačních zdrojů	1
Stručné slovní hodnocení: Bez vážnějších nedostatků.	
Formulační a gramatická úroveň	1-
Stručné slovní hodnocení: Jen s drobnými nedostatky.	
Grafická úprava	1
Stručné slovní hodnocení: Bez výhrad.	

Celková známka před obhajobou: 2

pozn.: Lze udělovat známky od 1 do 4. V případě, že bude jedna část práce hodnocena známkou 4, je třeba práci nedoporučit k obhajobě.

Témata a připomínky pro obhajobu, průběh obhajoby:

(Je nutno vyplnit, aby se student mohl připravit na obhajobu; počet témat a připomínek upravte podle Vaší potřeby.)

Viz níže.

Cítí-li vedoucí práce či oponent potřebu vyjádřit se k práci či k průběhu obhajoby podrobněji, necht' tak prosím učiní zde (příp. na přiloženém archu).

Diplomová práce se věnuje problematice výchovy k občanství a její realizaci v českém školství v současnosti. V teoretické části autorka analyzuje různé významy pojmu občanství a popisuje vývoj, cíle a nástroje výchovy k občanství. Empirickou část tvoří případová studie výchovy k občanství na jedné základní škole v ČR založená na rozhovorech a dotazníkovém šetření s učiteli a žáky jedné třídy této školy.

Autorka prokázala velmi dobré znalosti teoretické literatury o výchově k občanství. Vzhledem k tomu, že české literatury existuje omezené množství, autorka využívá poměrně dost zahraničních akademických publikací i analýz mezinárodních organizací. Prokazuje dobrou orientaci v oblasti teorie výchovy k občanství a schopnost na přijatelné úrovni teoretické koncepce rozvíjet a aplikovat na empirický materiál.

Ve výzkumné části autorka představuje výsledky svého zkoumání otázek souvisejících s uplatňováním výchovy k občanství na českých školách. Její výzkum má přínos pro další směřování výchovy k občanství, protože upozorňuje na silné i slabé stránky současné realizace tohoto výchovného programu. Výsledky její případové studie mohou být zajímavé pro učitele na jiných školách i pro instituce a týmy pracující na koncepčním rozvoji výchovy k občanství na českých školách.

DP je podle mého názoru plně způsobilá k přijetí. Nacházím v ní však určité nedostatky, na které chci jako oponent práce upozornit poněkud podrobněji.

Diskuse pojmu občanství je poměrně povrchní a nedostatečně podložená rozsáhlou dostupnou literaturou. Autorka představuje různé aspekty pojmu občanství a tyto aspekty jsou nepochybně důležité. Není však zřejmé, zda její výčet aspektů je vyčerpávající a jaké vztahy jednotlivé aspekty k sobě mají. Celé teoretické části o občanství by prospěla větší přesnost ve vyjadřování a podrobnější argumentace. Vysvětlení pojmu občanství jinými pojmy, které jsou neméně nebo spíš ještě více komplexní, jako třeba identita, je problematické, protože více otázek klade, než zodpovídá. Vztahy občanství k různým sousedícím pojmům, jako třeba k „civilitě“ nebo k hodnotovému universalismu, nelze vyřešit v jednom odstavci. Autorka také nezodpovídá výběr literatury, se kterou pracuje. Vytváří mozaiku složenou z různých textů, ale logika pořadí a výběru excerpané literatury není zřejmá.

Nedostatečná je krátká pasáž o historickém ukotvení pojmu občanství. Opírá se o jediný, ne akademický, nýbrž aplikační zdroj – QCA 1998, který formuluje určitou normativní vizi

občanství, ale analyticky není příliš přesvědčivý. Historická zkratka je nepřesná a zavádějící. Autorka se nemusela věnovat tomuto tématu podrobně, ale mohla provést aspoň základní rešerši (vhodnými tituly z poslední doby by byly např. Paul Magnette, Citizenship, nebo Robert Bellamy, Citizenship).

Prezentace výsledků výzkumu rozdílu v chápání občanství v různých evropských zemích v projektu Eurydice (část 2.1.3; „napříč“ použité autorkou v názvu je anglicismus) je vcelku zajímavá, ale povrchní. Není jasné, na jakých dokumentech se analýza prováděla a co tedy uváděné definice vlastně znamenají.

Obecněji v práci postrádám jasné vymezení, či definici občanství autorka zkoumá. Ministerstev? Koncepčních orgánů v oblasti školství? Ústavních právníků? Médii? Co znamená výraz „definice platná v ČR“ (s. 17)? Společenské diskurzy jsou početné a decentralizované a žádná jedna závazná definice tak klíčového pojmu jako občanství neexistuje. Bylo by to tedy třeba upřesnit.

Jiným rysem práce, který je nutné kriticky zvýraznit, je omezená snaha autorky předkládat přesvědčivá zdůvodnění pro svá tvrzení a stanoviska. Příklad: Na s. 17-18 uvádí jedno pojetí občanství, které je podle ní vhodné jako vodítko pro výchovu k občanství v ČR, ale nedostatečně zdůvodňuje, proč je právě ono nejvhodnější. Obecně platí, že v práci se vyskytuje řada normativních tvrzení, která nejsou zdůvodněna, tj. odvozena ze základních normativních předpokladů.

Část o výchově k občanství je informativní a nabízí několik konkrétních klasifikací převzatých z literatury, které umožňují tuto oblast přehledným způsobem uspořádat. Opět ovšem platí, že není jasné, proč si zvolila z odborné literatury určité tituly a ne jiné.

Teoretická a empirická část práce nejsou organicky propojeny. Výzkumné otázky formulované na str. 35 věcně souvisí s teoretickou částí, ale nejsou jí konkrétně motivovány a nemohou tedy vést k obohacení teorie a dosavadního výzkumu přestaveného v teoretické části. Otázky jsou prezentovány bez jakékoli snahy o jejich zdůvodnění! Výzkum má v zásadě explorativní povahu a je jistě užitečný i bez většího teoretizování. Autorka ovšem měla usilovat o bližší propojení teorie a výzkumu. Napsala obecný úvod do problematiky občanství a výchovy k občanství, ale vhodnější by bylo shrnutí teoretické literatury a dosavadního výzkumu bezprostředně souvisejících s jejím vlastním výzkumným projektem. To lze dokumentovat na jednom příkladě: autorka ve svém zkoumání kultury školy pracuje s dotazníkem přejetým z americké odborné literatury, ale vůbec nepracuje s literaturou, o níž se američtí autoři dotazníku opírali, ani s literaturou, která tento dotazník využila ještě před ní.

Otázky budí autorčino tvrzení, že empirická část existovala dříve a teoretická část byla „zpětně doplněna“. Tím se vysvětluje volné spojení mezi teorií a empirickým výzkumem. Ateoretičnost a nezakotvenost výzkumu tím ovšem není ospravedlněna.

Empirický výzkum je zpracován velmi dobře a přináší řadu zajímavých poznatků. Autorka věnuje značnou pozornost zdůvodnění výběru vzorku a upozorněním na omezení

vyplývající z velikosti vzorku, způsobu výběru a použitých technik sběru dat. Tyto části považuji za přesvědčivé. V některých ohledech však výzkum mohl být proveden lépe.

Formulace základní otázky: zjistit „jestli učitelé základní školy sledují ve své činnosti ... nějaké cíle ...“ není zcela srozumitelná pro nezasvěceného čtenáře, jemuž v práci chybí základní informace o tom, jaké předměty učitelé respondenti učí. Pokud učí např. občanskou výchovu, pak zřejmě nějaké cíle v této oblasti sledují a takto položená otázka nemá smysl. Pokud učí např. matematiku, pak otázka může být relevantní, ale také nemusí.

Výsledky výzkumu jsou prezentovány poněkud popisným a mechanickým způsobem, který čtenáře asi nezaujme. Zbytečné je opakování v podstatě těch samých tvrzení v komentáři ke grafům a v závěrečných shrnutích ke každé otázce. Není jasné, co autorka myslí výrazem „komplexní“ zhodnocení otázek.

Srovnání názorů žáků a učitelů na kulturu školy je zajímavé, ale jeho nedostatkem je, že zůstává na čistě popisné úrovni, nehledě na pár zkusmých spekulací o příčinách rozdílů. Bylo by vhodné pokusit se dostatečně výrazné rozdíly v odpovědích mezi učiteli, chlapci a děvčaty vysvětlit. K tomu účelu měla být v teoreticko-přehledové části shromážděna dostupná literatura (opět jedna ukázka nedostatečného sepětí teoretické a empirické části).

Není zcela jasné, čeho autorka chtěla dosáhnout v části diskuse (rozsah 2 str.). Jde o návrat k teoretické literatuře, což je správně, ale skutečná diskuse výsledků výzkumu ve světle dosavadního bádání se děje jen velmi náznakovitě. Následující Závěr shrnuje zjištění předchozího výzkumu a následně formuluje několik doporučení pro další realizaci výchovy k občanství na českých základních školách. Je nutné uvést, že tato doporučení jsou příliš stručná a všeobecná. Ani jedno ze tří doporučení nevyplývá z výzkumu tvořícího jádro práce, ale jsou výsledkem kontextuálních znalostí autorky. To se týká i posledního doporučení: posílit spolupráci škol s OOS.

Platí ostatně, že práce se velmi málo věnuje roli OOS v rozvíjení výchovy k občanství. Část 2.2.6, která se zabývá OOS, má pouhé dva odstavce. Je možné litovat toho, že autorka tuto problematiku neučinila jedním ze základních témat svého výzkumu.

Po formulační stránce má práce velmi dobrou úroveň, až na příslovečné výjimky z pravidla: např. „vyplívají“ (s. 17). U grafů je vhodné uvádět zdroj dat (možno i pouze jednou pro celý text, aby se zbytečně neopakovala těž informace).

Práci doporučuji k přijetí a hodnocení známkou 2.

V Praze dne 16.6. 2011

.....

Podpis oponenta práce